YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN MÄÄRÄYS (viides jaosto)

13 päivänä kesäkuuta 2006 *

Asiassa C-336/05,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka tribunal départemental des pensions militaires du Morbihan (Ranska) on esittänyt 7.9.2005 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 15.9.2005, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Ameur Echouikh

vastaan

Secrétaire d'État aux Anciens Combattants,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J. Makarczyk sekä tuomarit R. Schintgen (esittelevä tuomari) ja L. Bay Larsen,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

julkisasiamies: M. Poiares Maduro,
kirjaaja: R. Grass,

päätettyään ratkaista asian perustellulla määräyksellä työjärjestyksensä 104 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan nojalla,

kuultuaan julkisasiamiestä,

on antanut seuraavan

määräyksen

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välisen yhteistyösopimuksen, joka allekirjoitettiin Rabatissa 27.4.1976 ja joka hyväksyttiin yhteisön puolesta 26.9.1978 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2211/78 (EYVL L 264, s. 1; jäljempänä yhteistyösopimus), 40–42 artiklan, Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Marokon kuningaskunnan välisestä assosioinnista tehdyn Euro–Välimeri-sopimuksen, joka allekirjoitettiin Brysselissä 26.2.1996 ja joka hyväksyttiin Euroopan yhteisöjen puolesta 24.1.2000 tehdyllä neuvoston ja komission päätöksellä 2000/204/EY, EHTY (EYVL L 70, s. 1; jäljempänä assosiaatiosopimus), 64 ja 65 artiklan sekä EY 12 artiklan ja ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen, joka allekirjoitettiin Roomassa 4.11.1950 (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus), 14 artiklan tulkintaa.

2 Tämä ennakkoratkaisupyyntö on esitetty asiassa, jossa kantajana on Echouikh ja vastaajana secrétaire d'État aux Anciens Combattants ja jossa viimeksi mainittu ei ole myöntänyt Echouikhille puolustusvoimien työkyvyttömyyseläkettä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön lainsäädäntö

3 Yhteistyösopimuksen 40–42 artikla on osa sen III osastoa, joka koskee yhteistyötä työvoima-asioissa.

4 Yhteistyösopimuksen 40 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Kukin jäsenvaltio myöntää niille työntekijöille, jotka ovat Marokon kansalaisia ja työskentelevät sen alueella, sellaisen työoloja ja palkkaa koskevan järjestelyn, jossa näitä työntekijöitä ei millään tavalla syrjitä sen oman maan kansalaisiin nähden."

5 Saman sopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Jollei seuraavien kohtien määräyksistä muuta johdu, työntekijät, jotka ovat Marokon kansalaisia, ja heidän kanssaan asuvat perheenjäsenet saavat sosiaaliturvan

alalla hyväkseen järjestelyn, jossa näitä työntekijöitä ei millään tavalla syrjitä sen jäsenvaltion omiin kansalaisiin nähden, jonka alueella he työskentelevät."

6 Yhteistyösopimuksen 42 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Ennen tämän sopimuksen voimaan tulemista seuraavan ensimmäisen vuoden päättymistä yhteistyöneuvosto antaa määräykset, joilla varmistetaan 41 artiklassa esitettyjen periaatteiden soveltaminen."

7 Assosiaatiosopimuksen 64 ja 65 artikla ovat sen VI osastossa, joka koskee erityisesti sosiaaliturvan alan yhteistyötä ja jonka I luvun otsikko on "Työntekijöitä koskevia määräyksiä".

8 Assosiaatiosopimuksen 64 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Kukin jäsenvaltio myöntää niille työntekijöille, jotka ovat Marokon kansalaisia ja työskentelevät sen alueella, sellaisen työoloja ja palkkaa [ja irtisanomista] koskevan järjestelyn, jossa näitä työntekijöitä ei millään tavalla syrjitä sen oman maan kansalaisiin nähden."

9 Saman sopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Jollei seuraavien kohtien määräyksistä muuta johdu, työntekijät, jotka ovat Marokon kansalaisia, ja heidän kanssaan asuvat perheenjäsenet saavat sosiaaliturvan

alalla hyväkseen järjestelyn, jossa näitä työntekijöitä ei millään tavalla syrjitä sen jäsenvaltion omiin kansalaisiin nähden, jonka alueella he työskentelevät.

Sosiaaliturvan käsite sisältää sosiaaliturvan alat, jotka koskevat sairaus- ja äitiysetuuksia, työkyvyttömyyttä, vanhuutta, jälkeenjääneitä koskevia etuuksia, työtapaturma- ja ammattitautietuuksia, kuolemantapauksen johdosta annettavia avustuksia, työttömyysetuuksia ja perhe-etuuksia.

– –"

10 Assosiaatiosopimuksen 67 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Tämän sopimuksen voimaantuloa seuraavan ensimmäisen vuoden loppuun mennessä assosiointineuvosto antaa määräykset, joilla varmistetaan 65 artiklassa esitettyjen periaatteiden soveltaminen."

11 Assosiaatiosopimus tuli sen 96 artiklan 1 kohdan mukaisesti voimaan 1.3.2000.

12 Mainitun 96 artiklan 2 kohdassa määrätään, että assosiaatiosopimus korvaa heti voimaan tultuaan yhteistyösopimuksen.

Euroopan ihmisoikeussopimus

13 Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Tässä yleissopimuksessa tunnustetuista oikeuksista ja vapauksista nauttiminen taataan ilman minkäänlaiseen sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää."

14 Euroopan ihmisoikeussopimuksen (yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi) ensimmäisen lisäpöytäkirjan 1 artiklassa (jäljempänä lisäpöytäkirja) määrätään seuraavaa:

"Jokaisella luonnollisella tai oikeushenkilöllä on oikeus nauttia rauhassa omaisuudestaan. – –"

Kansallinen lainsäädäntö

15 Code des pensions militaires d'invalidité et des victimes de la guerre -nimisen lain (puolustusvoimien työkyvyttömyyseläkkeistä ja sodanuhrien eläkkeistä annettu laki; jäljempänä laki) L. 252-2 §:ssä, joka kuuluu lain VII osastoon, jonka otsikko on "tiettyjen ulkomaalaisten hyväksyminen – – tämän lain säännösten mukaisiksi edunsaajiksi", säädetään seuraavaa:

"Ulkomaan kansalaiset ja valtiottomat, joilla ei ole täysimääräisesti tämän lain säännösten mukaisia oikeuksia, voivat vaatia tämän lain säännösten mukaisia etuja,

jos he ovat palvelleet Ranskan armeijassa joko kutsuttuina tai vapaaehtoisina ennen kuin vahinkoa aiheuttava seikka, johon vedotaan heidän eläkeoikeutensa perusteena, on aiheutunut,

1. jos he ovat joutuneet lain ensimmäisen osan II luvun III osastossa mainituista olosuhteista johtuvien seikkojen uhreiksi joko Ranskassa tai Ranskan ulkopuolella pakkosiirron aikana

2. jos heillä on vammoja, jotka johtuvat pakkoliittämisestä akselivaltojen armeijoihin.

Heidän ranskalaiset oikeusseuraajansa voivat vaatia samoja etuuksia.

Nämä henkilöt menettävät tämän etuuden, jos he muuttavat pois Ranskan alueelta tai lain L. 137 §:ssä mainituilta merentakaisilta alueilta tai jos he saavat hakemuksesta muun valtion kansalaisuuden kuin heidän alkuperäisen kansalaisuutensa tai Ranskan kansalaisuuden."

16 Lain L. 21 §:ssä säädetään seuraavaa:

"Eläkehakemukset tutkitaan määräajoista riippumatta."

17 Loi de finances -nimisen lain nro 59-1454 (talousarviolaki; annettu 26.12.1959) 71 §:n (Journal officiel de la République française, JORF 27.12.1959, s. 12363; jäljempänä 26.12.1959 annettu laki) sanamuoto on seuraava:

"I – Valtion tai julkisten laitosten talousarvioon otetut eläkkeet, elinkorot tai avustukset, joihin ovat oikeutettuja sellaisten maiden tai alueiden kansalaiset, jotka ovat kuuluneet Ranskan unioniin tai yhteisöön tai jotka on siirretty Ranskan protektoraattiin tai huoltohallintoalueeseen, korvataan siltä ajalta, kun niitä tavanomaisesti saadaan henkilökohtaisesti, sellaisilla vuosittaisilla frangimääräisillä korvauksilla, jotka lasketaan mainittujen eläkkeiden tai avustusten osalta voimassa olevien tariffien perusteella niiden muuntamisajankohtana.

II – Asetuksissa voidaan vahvistaa tapauksittain edellytykset ja määräajat, joiden rajoissa 1 kohdassa mainituille edunsaajille voidaan antaa mahdollisuus valita tämän etuuden sijasta kertakaikkinen kokonaiskorvaus, jonka määrä on vuosittainen korvaus viisinkertaisena.

– –"

18 Conseil d'État (Ranska) katsoi 30.11.2001 antamassaan tuomiossa seuraavaa:

"Code des pensions civiles et militaires de retraite -nimisen lain (siviili- ja sotilasvirkamiesten eläkkeistä annettu laki) L. 1 §:n mukaan – – eläkkeet ovat henkilökohtaisia ja elinikäisiä rahallisia suorituksia, jotka myönnetään tässä pykälässä lueteltujen virkamiesten palveluksesta korvauksena tehtävien säännönmukaisesta päättymisestä. Näin ollen cour [administrative d'appel de Paris] ei ole tehnyt oikeudellista virhettä katsoessaan, että eläkkeet ovat saatavia, jotka on katsottava – – lisäpöytäkirjan – – 1 artiklassa tarkoitetuksi omaisuudeksi.

Samanlaisessa tilanteessa olevien henkilöiden erilainen kohtelu on [Euroopan ihmisoikeussopimuksen] 14 artiklan – – määräyksissä tarkoitettua syrjintää, jos sille ei ole objektiivisia ja kohtuullisia perusteita – –

Lain, joka on annettu 26.12.1959, 71 §:n – – säännöksistä johtuu, että siinä mainittujen valtioiden kansalaiset saavat tästä lähtien näitä säännöksiä sovellettaessa eläkkeen sijasta code des pensions civiles et militaires de retraite -nimisessä laissa säädetyillä edellytyksillä sellaisen korvauksen, jonka määrää ei tarkisteta. Näin ollen lainsäätäjän alkuperäisestä tavoitteesta riippumatta tuomioistuin ei ole tehnyt oikeudellista virhettä katsoessaan, että tämä artikla tarkoittaa sitä, että näitä eläkeläisiä kohdellaan eri tavalla yksin heidän kansalaisuutensa perusteella.

Eläkkeet ovat virkamiesten jälkikäteen maksettavaa palkkaa, jonka tarkoituksena on taata heille aineelliset olosuhteet, jotka ovat suhteessa siihen asemaan, joka virkamiehellä oli aikaisemmassa tehtävässään. Se erilainen tilanne, joka vallitsee Ranskan entisten virkamiesten kesken sen mukaan, ovatko he Ranskan kansalaisia vai itsenäistyneiden valtioiden kansalaisia, ei vanhuuseläkkeiden tarkoituksen perusteella oikeuta erilaista kohtelua. Vaikka 26.12.1959 annetun lain 71 §:n – – säännösten esitöistä johtuu, että säännöksillä pyrittiin ottamaan huomioon tässä pykälässä mainittujen valtioiden itsenäistyminen ja se, että niiden taloudet kehittyivät siitä lähtien Ranskan taloudesta erillään, mikä estäisi eläkkeiden tarkistamisen näissä valtioissa ranskalaisten virkamiesten palkkatason kehityksen perusteella. Säännösten aiheuttaman yksin kansalaisuuteen perustuvan erilaisen kohtelun eläkkeensaajien välillä ei voida katsoa perustuvan tämän tavoitteen mukaiseen arviointiperusteeseen. Koska näin ollen nämä säännökset ovat yhteensoveltumattomia Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklan – – määräysten kanssa, tuomioistuin ei ole tehnyt oikeudellista virhettä katsoessaan, että säännösten nojalla ei voida perustella sitä, että puolustusministeri hylkäisi X:n hakemuksen – –"

19 Kansallista lainsäädäntöä on muutettu vuoden 2002 joulukuussa, mutta nämä muutokset eivät koske sellaista ulkomaan kansalaista, joka on samassa tilanteessa kuin Echouikh.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

20 Pääasian oikeudenkäyntiasiakirjoista ilmenee, että Echouikh, joka on Marokon kansalainen ja syntynyt vuonna 1930, on palvellut Ranskan puolustusvoimissa 19.8.1949–16.8.1964.

21 Hän haki 28.1.2002 lain L. 252-2 §:n nojalla puolustusvoimien työkyvyttömyyseläkettä sairaudesta aiheutuneiden vammojen perusteella. Sairaus oli todettu 26.2.1953 Saigonissa, jossa hän oli ollut Ranskan puolustusvoimien palveluksessa.

22 Vaikka kyseisen hakemuksen johdosta annettiin väliaikainen päätös oikeudesta eläkkeeseen, joka lasketaan palveluksessa aiheutuneeseen sairauteen perustuvan 10 prosentin työkyvyttömyyden perusteella, puolustusministeri hylkäsi 24.5.2004 tekemällään päätöksellä hakemuksen sillä perusteella, että siihen sovelletaan 26.12.1959 annetun lain 71 §:ää, jonka mukaan Ranskan valtio ei 1.1.1961 alkaen enää tunnusta mainitun lain mukaisia uusia oikeuksia siinä mainittujen kolmansien valtioiden – joiden joukkoon Marokon kuningaskunta kuuluu – kansalaisille.

23 Echouikh nosti 6.7.2004 tästä päätöksestä kanteen tribunal départemental des pensions militaires du Morbihanissa.

24 Echouikh totesi kanteensa tueksi, että hän asuu Ranskassa ja että vahinko, johon hän vetoaa eläkehakemuksessaan, tapahtui hänen palvellessaan Ranskan puolustusvoimissa. Näin ollen hän täyttää kaikki kansallisessa lainsäädännössä mainitun etuuden saamiseksi asetetut edellytykset lukuun ottamatta sitä, joka liittyy Ranskan kansalaisuuteen, jolloin mainittu hylkäyspäätös loukkaa kaikenlaisen kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kiellon periaatetta, joka on erityisesti mainittu assosiaatiosopimuksessa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa, sikäli kuin hänen eläkehakemuksensa hylkäämistä perustellaan vain sillä seikalla, että hakija on Marokon kansalainen.

25 Hallituksen asiamies myönsi, että Echouikhin eläkehakemuksen hyväksymiselle ei olisi mitään estettä, jos viimeksi mainittu olisi Ranskan kansalainen, mutta esitti kansallisessa tuomioistuimessa sitä vastoin, että Echouikh ei voi tehokkaasti vedota assosiaatiosopimukseen siitä lähtien, kun hän ei enää ole ollut Ranskan puolustusvoimien palveluksessa, koska sopimuksen 64 artikla kattaa vain sellaiset työntekijät, jotka ovat Marokon kansalaisia ja jotka "työskentelevät" vastaanottavan jäsenvaltion alueella, ja tämä termi tarkoittaa sitä, että asianosaisen on oltava palkkatyössä. Lisäksi on todettava, että saman sopimuksen 65 artikla tosin soveltuu sosiaaliturvan alalla mutta kyseessä oleva asia koskee ainoastaan kansallisen lainsäädännön soveltamista puolustusvoimien työkyvyttömyyseläkkeisiin ja Ranskan hallinnon alaisuuteen aiemmin kuuluneiden valtioiden kansalaisten oikeuksiin.

26 Näin ollen tribunal départemental des pensions militaires du Morbihan päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Onko [assosiaatio]sopimuksen 64 ja 65 artiklalla välitön oikeusvaikutus?

2) Jos kyseistä – – sopimusta ei jostakin syystä voida soveltaa esillä olevaan asiaan, onko katsottava, että – – yhteistyösopimuksen, joka sillä on tarkoitus korvata, 40–42 artiklan määräyksillä on puolestaan välitön oikeusvaikutus?

3) Kuuluuko sellainen Marokon kansalainen, joka on palvellut jäsenvaltion puolustusvoimissa myös kyseisen jäsenvaltion alueellisten rajojen ulkopuolella, – – [assosiaatio]sopimuksen 64 ja 65 artiklassa ja – – yhteistyösopimuksen 40–42 artiklassa tarkoitettuun "työntekijöiden" ryhmään?

4) Voiko näiden vuonna 1976 ja vuonna 1996 Marokon kuningaskunnan kanssa allekirjoitettujen sopimusten edellä mainittujen määräysten välittömästä oikeusvaikutuksesta riippumatta Marokon kansalainen, jos hän kuuluu mainituissa yhteisön oikeusjärjestystä koskevissa määräyksissä tarkoitettuun "työntekijöiden" ryhmään, vaatia, että häneen on sovellettava suoraan kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltoa koskevaa yleistä periaatetta, joka on taattu – – EY 12 artiklassa ja [Euroopan ihmisoikeussopimuksen] 14 artiklassa?

5) Kuuluuko puolustusvoimien työkyvyttömyyseläke, jota jäsenvaltion puolustusvoimissa palvellut Marokon kansalainen vaatii kyseisen palvelusajanjakson aikana ilmenneestä tapaturmasta tai sairaudesta aiheutuneiden vammojen perusteella, [assosiaatio]sopimuksen 64 artiklassa tarkoitettuun palkkojen ryhmään vai mainitun sopimuksen 65 artiklassa tarkoitettuun sosiaaliturvaetuuksien ryhmään?

6) Estävätkö [assosiaatio]sopimuksen 64 ja 65 artikla ja ennen kyseisen sopimuksen voimaantuloa – – yhteistyösopimuksen 40–42 artikla tai muuten

– – EY 12 artikla (entinen 6 artikla) ja [Euroopan ihmisoikeussopimuksen] 14 artikla sen, että jäsenvaltio voi vedota sisäisen lainsäädäntönsä rajoittaviin säännöksiin, jotka liittyvät Marokon kansalaisen kansalaisuuteen,

– evätäkseen häneltä puolustusvoimien työkyvyttömyyseläkkeen, jonka se olisi rajoituksetta myöntänyt omille kansalaisilleen, jotka asuvat samalla tavalla kuin kyseinen Marokon kansalainen pysyvästi sen alueella, jotka ovat samassa tilanteessa kuin hän ja jotka ovat palvelleet sen puolustusvoimissa samoin edellytyksin kuin hän?

– soveltaakseen häneen eri edellytyksiä kuin mitä se soveltaa omiin kansalaisiinsa siltä osin kuin on kyse puolustusvoimien sellaisten eläkkeiden myöntämisestä, laskentatavasta ja kestosta, joilla pyritään korvaamaan sellaisista tapaturmista tai sairauksista aiheutuneet vammat, jotka johtuvat palvelusta sen puolustusvoimissa?

7) Onko edellä mainittuihin kysymyksiin annettavien vastausten sisällön kannalta merkitystä sillä, että asianomainen ei työskentele eläkehakemuksensa jättämispäivänä, ja sillä, että tämän hakemuksen perustana oleva tapaturma tai sairaus on ilmennyt vanhan aktiivipalvelusjakson aikana, tässä tapauksessa 19.8.1949–16.8.1964, sen jäsenvaltion alueellisten rajojen ulkopuolella, jonka palveluksessa hän oli sotilashenkilönä, tässä tapauksessa Saigonissa?"

Ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottaminen

27 Ranskan hallitus esittää yhteisöjen tuomioistuimelle toimittamissaan kirjallisissa huomautuksissa, että yhteisöjen tuomioistuimen ei tule vastata ennakkoratkaisukysymyksiin.

28 Toimivaltaiset kansalliset viranomaiset päättivät nimittäin 12.12.2005 hyväksyä Echouikhin hakemuksen 10.8.2005 annetun tuomion perusteella, jossa Conseil d'État katsoi, että 26.12.1959 annetun lain 71 §:n säännökset eivät estä sitä, että myös 1.1.1961 jälkeen jätetty eläkehakemus tutkitaan niihin oikeuksiin nähden, jotka eläkelainsäädännön mukaan kuuluvat asianosaiselle hakemuksen jättämispäivänä. Kun Echouikhin hakemus on näin ollen hyväksytty, ennakkoratkaisukysymyksen esittäneessä tuomioistuimessa vireillä olevalta asialta puuttuu vastedes kohde.

29 Vastauksena yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamon kirjeeseen, jolla tribunal départemental des pensions militaires du Morbihanilta kysyttiin, aikooko se näissä olosuhteissa pitää ennakkoratkaisupyyntönsä voimassa, tämän tuomioistuimen puheenjohtaja esitti, että Echoukhin istunnossa 2.2.2006 antamien tietojen mukaan yhtäältä olisi vielä ryhdyttävä toimenpiteisiin, jotta viimeksi mainittu voisi saada vaaditun työkyvyttömyyseläkkeen, ja toisaalta toimivaltaiset viranomaiset eivät olleet valmiita maksamaan hänelle viivästyskorkoja, joten hän ei ole luopunut kanteestaan.

30 Ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen puheenjohtaja lisäsi, että vaikka näin ollen voidaan olettaa, että mainittu eläke myönnetään, esitettyjen kysymysten merkitys säilyy, koska kansallisessa tuomioistuimessa tehty päätös koskee Tunisian kansalaista eikä sillä ole kumottu merkityksellisiä säännöksiä muodollisesti, erityisesti arvioitaessa yhteisön oikeuden vaatimukset huomioon ottaen sitä, oliko Ranskan viranomaisten viivästys moitittavaa heidän hyväksyessään Echouikhin 28.1.2002 jättämän eläkehakemuksen, mikä johtui siitä, että viimeksi mainittu on Marokon kansalainen, eikä tätä viivästystä ole vieläkään hyvitetty.

31 Tribunal départemental des pensions militaires du Morbihan päätti 2.2.2006 olla luopumatta ennakkoratkaisupyynnöstä.

32 Tältä osin on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallisen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi asia on saatettu ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityspiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta (ks. erityisesti asia C-379/98, PreussenElektra, tuomio 13.3.2001, Kok. 2001, s. I-2099, 38 kohta ja asia C-112/00, Schmidberger, tuomio 12.6.2003, Kok. 2003, s. I-5659, 31 kohta).

33 Näin ollen, koska oikeudenkäyntiasiakirjoista ei selvästi ilmene, että kansallisen tuomioistuimen puoltamalla yhteisön oikeuden tulkinnalla ei ole mitään yhteyttä todellisuuteen tai pääasiassa kyseessä olevan riidan kohteeseen tai että kansallisen tuomioistuimen päätöksessä esitetty ongelma on hypoteettinen, yhteisöjen tuomioistuimen on lausuttava mainitun tuomioistuimen esittämistä kysymyksistä.

Ennakkoratkaisukysymykset

34 Työjärjestyksen 104 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan on niin, että jos kysymykseen annettava vastaus on selvästi johdettavissa oikeuskäytännöstä, yhteisöjen tuomioistuin voi kuultuaan julkisasiamiestä koska tahansa ratkaista asian perustellulla määräyksellä, jossa viitataan sen asiaa koskevaan oikeuskäytäntöön. Yhteisöjen tuomioistuin katsoo, että näin on asianlaita esillä olevassa asiassa.

35 Näillä seitsemällä kysymyksellä, joita on tarkasteltava yhdessä, ennakkoratkaisukysymyksen esittänyt tuomioistuin kysyy ennen kaikkea, onko yhteistyösopimuksen 40–42 artiklaa, assosiaatiosopimuksen 64 ja 65 artiklaa sekä EY 12 artiklaa ja

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklaa tulkittava siten, että ne estävät sen, että vastaanottava jäsenvaltio kieltäytyy myöntämästä puolustusvoimien työkyvyttömyyseläkettä Marokon kansalaiselle, joka on ollut tämän valtion puolustusvoimien palveluksessa ja asuu sen alueella, vain sillä perusteella, että asianomainen on Marokon kansalainen.

36 Aluksi on todettava, että kun otetaan huomioon yhtäältä assosiaatiosopimuksen 96 artiklan määräykset, joiden mukaan se korvaa voimaan tulostaan 1.3.2000 alkaen yhteistyösopimuksen, ja toisaalta se seikka, että Echouikh esitti eläkehakemuksensa 28.1.2002, vain assosiaatiosopimusta voidaan ajallisesti soveltaa (ratione temporis) pääasian tosiseikkoihin.

37 Lisäksi kun otetaan huomioon käsiteltävänä olevassa asiassa haetun etuuden luonne, on aloitettava tutkimalla mainitun sopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan soveltamisedellytyksiä.

38 Jotta ennakkoratkaisukysymyksen esittäneelle tuomioistuimelle voitaisiin antaa hyödyllinen vastaus, on aluksi tutkittava sitä kysymystä, voiko yksityishenkilö vedota mainittuun assosiaatiosopimuksen määräykseen kansallisessa tuomioistuimessa, ja mikäli näin on, määriteltävä toiseksi tässä määräyksessä mainitun syrjintäkiellon periaatteen soveltamisala.

Assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan välitön vaikutus

39 Tältä osin on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdalla on välitön oikeusvaikutus, joten ne oikeussubjektit, joihin sitä sovelletaan, voivat vedota siihen kansallisissa tuomioistuimissa

(ks. asia C-18/90, Kziber, tuomio 31.1.1991, Kok. 1991, s. I-199, Kok. Ep. XI, s. I-9, 15–23 kohta; asia C-58/93, Yousfi, tuomio 20.4.1994, Kok. 1994, s. I-1353, 16–19 kohta; asia C-126/95, Hallouzi-Choho, tuomio 3.10.1996, Kok. 1996, s. I-4807, 19 ja 20 kohta; asia C-23/02, Alami, määräys 12.2.2003, Kok. 2003, s. I-1399, 22 kohta ja asia C-358/02, Haddad, määräys 27.4.2004, 26 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa; ks. myös analogisesti asia C-103/94, Krid, tuomio 5.4.1995, Kok. 1995, s. I-719, 21–24 kohta ja asia C-113/97, Babahenini, tuomio 15.1.1998, Kok. 1998, s. I-183, 17 ja 18 kohta; nämä tuomiot on annettu Algerissa 26.4.1976 allekirjoitetun ja yhteisön puolesta 26.9.1978 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2210/78 (EYVL L 263, s. 1; jäljempänä ETY–Algeria-sopimus) hyväksytyn Euroopan talousyhteisön ja Algerian demokraattisen kansantasavallan yhteistyösopimuksen 39 artiklan 1 kohdasta, jolla on sama sanamuoto kuin sopimuksen 41 artiklan 1 kohdalla).

40 Kuten Euroopan yhteisöjen komissio on perustellusti esittänyt, tätä oikeuskäytäntöä voidaan soveltaa täysimääräisesti yhteistyösopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäiseen alakohtaan, jolla on sama sanamuoto kuin yhteistyösopimuksen 41 artiklalla, koska assosiaatiosopimuksella pyritään muun muassa tavoitteisiin, jotka ovat välittömästi jatkoa niille tavoitteille, joihin yhteistyösopimus perustuu.

41 On lisättävä, että tämän määräyksen 39 kohdassa esitetyn oikeuskäytännön mukaan yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdalla ja ETY–Algeria-sopimuksen 39 artiklan 1 kohdalla, joissa kielletään kaikki Algerian kansalaisiin ja Marokon kansalaisiin kohdistuva kansalaisuuteen perustuva syrjintä sosiaaliturvan alalla vastaanottavan jäsenvaltion kansalaisiin nähden, on välitön oikeusvaikutus huolimatta siitä, että sopimusten mukainen yhteistyöneuvosto ei ole toteuttanut ETY–Algeria-sopimuksen 40 artiklan 1 kohdan ja ETY–Marokko-sopimuksen 42 artiklan 1 kohdan mukaisia toimenpiteitä, jotka koskevat ETY–Algeria-sopimuksen 39 artiklassa ja ETY–Marokko-sopimuksen 41 artiklassa mainittujen periaatteiden täytäntöönpanoa (asia C-262/96, 4.5.1999, Sürül, Kok. 1999, s. I-2685, 66 kohta).

42 Samoilla perusteilla saman on koskettava assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäistä alakohtaa siten, että tämän sopimuksen 67 artiklan 1 kohdan nojalla perustetun yhteistyöneuvoston päätöksen puuttuminen on merkityksetöntä.

Assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan soveltamisala

43 Assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan syrjintäkiellon periaatteen soveltamisalan määrittelemiseksi on selvitettävä yhtäältä, onko Echouikhin tilanteessa oleva henkilö tässä määräyksessä tarkoitettu "työntekijä", ja toisaalta, kuuluuko pääasiassa kyseessä oleva puolustusvoimien työkyvyttömyyseläke "sosiaaliturvan" alaan samassa määräyksessä tarkoitetulla tavalla.

44 Ensinnäkin mainitun määräyksen henkilöllisen soveltamisalan osalta yhteisöjen tuomioistuin on jo todennut, että yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa käytetty ilmaisu "työntekijä" tarkoittaa sekä aktiivisia työntekijöitä että niitä, jotka eivät enää ole työmarkkinoilla saavutettuaan vanhuuseläkkeen saamiseen vaadittavan iän tai jouduttuaan jonkin sellaisen tapahtuman uhriksi, joka on oikeuttanut heidät muulla perusteella suoritettavaan sosiaaliturvaetuuteen (ks. erityisesti em. asia Kziber, tuomion 27 kohta ja em. asia Alami, määräyksen 27 kohta).

45 Koska yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdalla ja assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisellä alakohdalla on sama sanamuoto, tätä oikeuskäytäntöä voidaan vastaavasti soveltaa viimeksi mainittuun määräykseen.

46 Sen seikan vuoksi, että Echouikh oli lopettanut työnteon, kun hän haki työkyvyttömyyseläkettä, hän ei näin ollen joudu mainitun määräyksen henkilöllisen soveltamisalan ulkopuolelle.

47 Yhteisöjen tuomioistuin on jo katsonut siltä osin kuin asianosainen oli vastaanottavan jäsenvaltion puolustusvoimien palveluksessa, että henkilö, joka suorittaa puolustusvoimissa tietyn ajanjakson pakollista tai vapaaehtoista asepalvelusta, on katsottava työntekijäksi, kun otetaan huomioon, että hänen puolustusvoimissa suorittamiinsa tehtäviin liittyy alaisuussuhde ja että vastikkeena näistä tehtävistä hän saa korvauksen (ks. tältä osin analogisesti asia C-248/96, Grahame ja Hollanders, tuomio 13.11.1997, Kok. 1997, s. I-6407, 27–33 kohta).

48 Näin ollen kun on selvää, että Echouikh on Marokon kansalainen, joka on ollut palkkatyössä Ranskassa, jossa hän asuu, hänet on katsottava assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa tarkoitetuksi "työntekijäksi".

49 Toiseksi, assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaisen syrjintäkiellon periaatteen aineellisen soveltamisalan osalta on todettava, että tämän kohdan toisessa alakohdassa mainitaan nimenomaisesti työkyvyttömyysetuudet lueteltaessa mainitun artiklan kattamia sosiaaliturvan aloja.

50 Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin on toistamiseen katsonut (em. asiat Kziber, tuomion 25 kohta; Yousfi, tuomion 24 kohta; Hallouzi-Choho, tuomion 25 kohta; Alami, määräyksen 23 kohta ja Haddad, määräyksen 27 kohta sekä analogisesti em. asiat Krid, tuomion 32 kohta ja Babahenini, tuomion 26 kohta), että yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa oleva käsite "sosiaaliturva" on ymmärrettävä samalla tavalla kuin sama käsite, joka sisältyy sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön

alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatin harjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annettuun neuvoston asetukseen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 118/97 (EYVL 1997, L 28, s. 1; jäljempänä asetus N:o 1408/71).

51 Niillä samoilla perusteilla, jotka on mainittu tämän määräyksen 40 ja 45 kohdassa, tätä oikeuskäytäntöä voidaan vastaavasti soveltaa assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäiseen alakohtaan.

52 Asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdassa luetellaan sosiaaliturvan aloja, joihin asetusta sovelletaan, ja näiden joukossa on nimenomaisesti 1 kohdan b alakohdassa mainittu "työkyvyttömyysetuudet".

53 Näin ollen pääasiassa kyseessä olevan kaltaiset etuudet kuuluvat assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan aineelliseen soveltamisalaan.

54 Ne seikat, joihin ennakkoratkaisukysymyksen esittänyt tuomioistuin on viitannut ja joiden mukaan Echoukhin sairaus, jonka perusteella työkyvyttömyyseläkettä haetaan, on puhjennut jo aikaisemmin, eli vuosien 1949–1964 aikana, ja vastaanottavan jäsenvaltion rajojen ulkopuolella, eivät vaikuta tähän johtopäätökseen. Yhtäältä on nimittäin selvää, että tämä etuuden laskemisessa huomioon otettu työskentelyjakso, jonka aikana hakemuksen perustana oleva sairaus on ilmennyt, on

suoritettu sen valtion palveluksessa, joka oli asianosaisen työnantaja, joten käsiteltävänä olevassa asiassa oli olemassa läheinen yhteys viimeksi mainitun ja kyseisen jäsenvaltion välillä (ks. tältä osin asia C-282/91, De Wit, tuomio 30.3.1993, Kok. 1993, s. I-1221, 21 kohta). Toisaalta mainittuna ajanjaksona puhjennut sairaus on tilanne, joka on syntynyt ennen assosiaatiosopimuksen voimaantuloa mutta jonka tulevaisuuden vaikutuksista, kuten mahdollisuudesta saada puolustusvoimien työkyvyttömyyseläkettä tästä sairaudesta aiheutuneiden vammojen perusteella, määrätään mainitussa sopimuksessa ja erityisesti sen 65 artiklan 1 kohdassa tämän sopimuksen voimaantulosta alkaen, eikä tällöin voida katsoa, että sopimuksen soveltaminen tuollaiseen eläkehakemukseen koskisi ennen sen voimaantuloa aikaansaatua tilannetta (ks. tältä osin analogisesti asia C-162/00, Pokrzeptowicz-Meyer, tuomio 29.1.2002, Kok. 2002, s. I-1049, 49–52 kohta).

55 Lopuksi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohtaan sisältyvä periaate kaikenlaisen marokkolaisten siirtotyöläisten ja heidän kanssaan asuvien perheenjäsenten kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kiellosta sosiaaliturvan alalla niiden jäsenvaltioiden omiin kansalaisiin nähden, joissa he työskentelevät tai ovat työskennelleet, tarkoittaa, että tässä artiklassa tarkoitettuja henkilöitä on kohdeltava samalla tavalla kuin kyseisten jäsenvaltioiden kansalaisia (ks. erityisesti em. asia Hallouzi-Choho, tuomion 35 kohta ja em. asia Alami, määräyksen 30 kohta).

56 Tämä periaate edellyttää näin ollen, että mainitun sopimusmääräyksen soveltamisalaan kuuluvat henkilöt voivat hakea sosiaaliturvan alaan kuuluvia etuuksia samoilla edellytyksillä kuin vastaanottavan jäsenvaltion kansalaiset, eikä sovellettavassa kansallisessa lainsäädännössä voida asettaa tällaisille henkilöille muita tai ankarampia edellytyksiä kuin ne, joita sovelletaan jäsenvaltion omiin kansalaisiin (ks. etenkin em. asia Hallouzi-Choho, tuomion 36 kohta ja em. asia Alami, määräyksen 31 kohta sekä analogisesti em. asia Babahenini, tuomion 29 kohta ja em. asia Sürül, tuomion 97 kohta).

57 Tämän periaatteen vastaisena on siten pidettävä sitä, että yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin henkilöihin sovelletaan paitsi kyseisen jäsenvaltion kansalaisuutta koskevaa edellytystä, myös muita edellytyksiä, joita ei ole asetettu oman maan kansalaisille (ks. em. asia Hallouzi-Choho, tuomion 37 kohta ja analogisesti em. asia Babahenini, tuomion 30 kohta).

58 Tämän määräyksen 40, 45 ja 51 kohdassa mainituilla perusteilla näitä samoja toteamuksia voidaan vastaavasti soveltaa assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäiseen alakohtaan.

59 Käsiteltävänä olevassa asiassa on selvää, että pääasiassa kyseessä oleva kansallinen lainsäädäntö estää puolustusvoimien työkyvyttömyyseläkkeen myöntämisen Marokon kansalaiselle pelkästään hakijan kansalaisuuden perusteella.

60 Tällainen lainsäädäntö vaikuttaa yhteensoveltumattomalta assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa olevan syrjintäkiellon periaatteen kanssa. Tästä periaatteesta johtuu nimittäin, että Marokon kansalaiselta, joka on palvellut vastaanottavan jäsenvaltion, jonka alueella hän asuu, puolustusvoimissa ja joka näin ollen täyttää kaikki pääasiassa kyseessä olevan etuuden saantiin vaadittavat edellytykset kansalaisuutta lukuun ottamatta, ei voida kieltää etuutta pelkästään hänen kansalaisuutensa perusteella (ks. analogisesti etenkin em. asia Krid, tuomion 40 kohta ja em. asia Babahenini, tuomion 31 kohta).

61 Edellä esitetyn perusteella ennakkoratkaisukysymyksiin liittyvistä seikoista ei ole tarpeen lausua.

62 Ensimmäiseksi, koska Echouikhin kaltainen Marokon kansalainen voi vedota assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäiseen alakohtaan kansallisissa tuomioistuimissa, jotta sellaisia kansallisen oikeuden säännöksiä ei sovellettaisi, jotka ovat hänelle epäedullisia, ei ole enää tarpeen tulkita saman sopimuksen 64 artiklaa.

63 Lisäksi EY 12 artiklaa, jossa vahvistetaan yleinen kansalaisuuteen perustuva syrjinnän kiellon periaate, sovelletaan itsenäisesti ainoastaan sellaisiin yhteisön oikeudessa säänneltyihin tilanteisiin, joita varten perustamissopimuksessa ei ole erityisiä syrjinnän kieltäviä määräyksiä (ks. tältä osin erityisesti em. asia Sürül, tuomion 64 kohta; asia C-422/01, Skandia ja Ramstedt, tuomio 26.6.2003, Kok. 2003, s. I-6817, 61 kohta ja asia C-185/04, Öberg, tuomio 16.2.2006, Kok. 2006, s. I-1453, 25 kohta). Tästä yleisestä periaatteesta on sosiaaliturvan alalla olemassa erityinen ilmaus, erityisesti assosiaatiosopimuksen 65 artiklassa.

64 Lopuksi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan (ks. erityisesti em. asia Schmidberger, tuomion 71–73 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) perusoikeudet ovat erottamaton osa yleisiä oikeusperiaatteita, joiden noudattamista yhteisöjen tuomioistuin valvoo, ja yhteisöjen tuomioistuin tukeutuu tämän osalta jäsenvaltioiden yhteiseen valtiosääntöperinteeseen ja kansainvälisiin ihmisoikeuksia koskeviin asiakirjoihin, joiden syntyyn jäsenvaltiot ovat vaikuttaneet tai joihin ne ovat liittyneet. Euroopan ihmisoikeussopimuksella on tässä yhteydessä erityinen merkitys. Tässä oikeuskäytännössä esitetyt periaatteet on vahvistettu Euroopan yhtenäisyysasiakirjan johdanto-osassa ja sittemmin Euroopan unionista tehdyn sopimuksen F artiklan 2 kohdassa. Tästä seuraa, ettei yhteisössä voida hyväksyä sellaisia toimia, joissa ei kunnioiteta näin tunnustettuja ja taattuja ihmisoikeuksia.

65 Joka tapauksessa on riittävää todeta tältä osin, että tässä määräyksessä esitetty assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan tulkinta on Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklan ja ensimmäisen lisäpöytäkirjan vaatimusten mukainen, sellaisina kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on niitä tulkinnut asiassa Gaygusuz vastaan Itävalta 16.9.1996 antamassaan tuomiossa (Recueil des arrêts et décisions 1996-IV, s. 1129), joten yhteisöjen tuomioistuin esittää kansalliselle tuomioistuimelle kaikki tulkintaan liittyvät tarpeelliset seikat, jotka ovat tarpeen, jotta tämä voisi arvioida kyseessä olevan kansallisen lainsäädännön yhteensoveltuvuutta Euroopan ihmisoikeussopimuksessa taattujen kaltaisten perusoikeuksien kanssa, joiden noudattamista yhteisöjen tuomioistuin valvoo.

66 Edeltävien toteamusten perusteella esitettyihin kysymyksiin on vastattava, että assosiaatiosopimuksen 65 artiklan 1 kohdan ensimmäistä alakohtaa on tulkittava siten, että vastaanottava jäsenvaltio ei voi kieltäytyä myöntämästä puolustusvoimien työkyvyttömyyseläkettä Marokon kansalaiselle, joka on ollut tämän valtion puolustusvoimien palveluksessa ja asuu sen alueella, pelkästään sillä perusteella, että asianomainen henkilö on Marokon kansalainen.

Oikeudenkäyntikulut

67 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (viides jaosto) on määrännyt seuraavaa:

Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Marokon kuningaskunnan välisestä assosioinnista tehdyn Euro–Välimeri-sopimuksen, joka allekirjoitettiin Brysselissä 26.2.1996 ja joka hyväksyttiin Euroopan yhteisöjen puolesta 24.1.2000 tehdyllä neuvoston ja komission päätöksellä 2000/204/EY, EHTY, 65 artiklan 1 kohdan ensimmäistä alakohtaa on tulkittava siten, että vastaanottava jäsenvaltio ei voi kieltäytyä myöntämästä puolustusvoimien työkyvyttömyyseläkettä Marokon kansalaiselle, joka on ollut tämän valtion puolustusvoimien palveluksessa ja asuu sen alueella, pelkästään sillä perusteella, että asianomainen henkilö on Marokon kansalainen.

Allekirjoitukset